

Promemoria

Ett modernare straffrättsligt skydd mot hemfridsbrott och olaga intrång

---

(Justitiedepartementet)

Promemorians huvudsakliga innehåll

Promemorian innehåller förslag som syftar till att modernisera och stärka det straffrättsliga skyddet mot hemfridsbrott och olaga intrång i brottsbalken. Straffbestämmelserna moderniseras språkligt och det klargörs att tillämpningsområdet för olaga intrång även omfattar gårdsplaner. Det föreslås också att maximistraffet för brott av normalgraden skärps från böter till fängelse i högst ett år. Vidare föreslås att de grova svårhetsgraderna av brotten ska betecknas grovt hemfridsbrott respektive grovt olaga intrång och att straffskalan för dessa brott ändras från fängelse i högst två år till fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Därtill föreslås att det i lagen införs omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. Vid denna bedömning ska det särskilt beaktas om gärningen har skett genom inbrott, har innefattat våld, hot om brottslig gärning, ofredande eller skada på egendom eller annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. I promemorian föreslås också att försök, förberedelse och stämpling till grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång straffbeläggs.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2022.

Innehållsförteckning

Promemorians huvudsakliga innehåll	1
1 Förslag till lag om ändring brottsbalken	3
2 Ärendet.....	6
3 Bakgrund.....	6
3.1 Den nuvarande regleringen av hemfridsbrott och olaga intrång.....	6
3.1.1 Det straffbara området.....	6
3.1.2 Straffskalor och gradindelning	8
3.1.3 Försök, förberedelse och stämpling samt åtalsbegränsning	9
3.2 Påföljdsstatistik och praxis.....	9
3.3 Lagstiftningen i andra nordiska länder	10
3.4 Allmänt om straffskalor, straffvärde, gradindelning och kvalifikationsgrunder.....	10
3.4.1 Straffskalor och straffvärde	10
3.4.2 Gradindelning och kvalifikationsgrunder	11
4 Skyddet mot hemfridsbrott och olaga intrång behöver moderniseras och stärkas	12
4.1 Behovet av förändring.....	12
5 Ett förstärkt skydd mot hemfridsbrott och olaga intrång	14
5.1 Hemfridsbrott	14
5.2 Olaga intrång.....	15
5.3 Straffen skärps och nya brottsbeteckningar och kvalifikationsgrunder införs	17
5.4 Försök, förberedelse och stämpling till grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång kriminaliseras.....	22
6 Olaga förföljelse.....	24
7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	24
8 Konsekvenser av förslagen	25
9 Författningskommentar.....	26

1 Förslag till lag om ändring brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4 b, 6, 10 och 11 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2020/21:74

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 b §¹

Den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör

1. misshandel enligt 3 kap. 5 § eller försök till sådant brott som inte är ringa,
2. olaga tvång enligt 4 kap. 4 § första stycket,
3. olaga hot enligt 4 kap. 5 § första stycket,
4. hemfridsbrott eller olaga intrång enligt 4 kap. 6 §,
4. hemfridsbrott enligt 4 kap. 6 § första stycket eller olaga intrång enligt 4 kap. 6 § andra stycket,
5. kränkande fotografering enligt 4 kap. 6 a §,
6. olovlig identitetsanvändning enligt 4 kap. 6 b §,
7. olaga integritetsintrång enligt 4 kap. 6 c §,
8. ofredande enligt 4 kap. 7 §,
9. uppmaning till självmord eller oaktsam uppmaning till självmord enligt 4 kap. 7 a §,
10. sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 §,
11. skadegörelse enligt 12 kap. 1 § eller försök till sådant brott,
12. ringa skadegörelse enligt 12 kap. 2 §, eller
13. överträdelse av kontaktförbud med elektronisk övervakning eller överträdelse av kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud

döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för olaga förföljelse till fängelse i högst fyra år.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Den som olovligen *intränger* eller *kvarstannar* där *annan har sin bostad, vare sig det är rum, hus, gård eller fartyg*, döms för hemfridsbrott till böter.

Den som olovligen *tränger in* eller *stannar kvar i någon annans bostad eller annat liknande boende* döms för hemfridsbrott till böter eller fängelse i högst ett år. För hemfridsbrott döms även den som *olovligen tränger in eller stannar kvar i en trädgård eller på en gårdsplan som tillhör bostaden eller boendet*.

Intränger eller *kvarstannar* någon *eljest* obehörigen i kontor,

Den som i annat fall än som avses i första stycket obehörigen *tränger*

¹ Senaste lydelse 2018:409.

fabrik, annan byggnad eller fartyg, på upplagsplats eller på annat dylikt ställe, dömes för olaga intrång till böter.

Är brott som i första eller andra stycket sägs grovt, dömes till fängelse i högst två år.

in eller stannar kvar i en byggnad, ett fartyg, på en gårdsplan eller på en annan liknande plats döms för olaga intrång till böter eller fängelse i högst ett år.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms för grovt hemfridsbrott eller grovt olaga intrång till fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. har skett genom inbrott,*
- 2. har innefattat våld, hot om brottslig gärning, ofredande eller skada på egendom, eller*
- 3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.*

10 §²

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel, grov människoexploatering eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till människoexploatering, grovt olaga tvång, äktenskapstvång, barn-äktenskapsbrott eller grovt olaga hot och för försök eller förberedelse till dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel, grov människoexploatering eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till människoexploatering, grovt olaga tvång, äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott, grovt olaga hot, grovt hemfridsbrott eller grovt olaga intrång och för försök eller förberedelse till dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

11 §³

Hemfridsbrott eller olaga intrång som inte är grovt, kränkande fotografering eller förberedelse till sådant brott, olovlig identitetsanvändning, olaga integritetsintrång, ofredande som inte

Hemfridsbrott, olaga intrång, kränkande fotografering eller förberedelse till sådant brott, olovlig identitetsanvändning, olaga integritetsintrång, ofredande som inte förövats på allmän plats,

² Senaste lydelse 2020:349.

³ Senaste lydelse 2017:1136.

förövats på allmän plats, intrång i förvar, olovlig avlyssning som inte förövats på allmän plats eller förberedelse till sådant brott får åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Detsamma gäller olaga tvång genom hot att åtala eller ange annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande samt försök eller förberedelse till sådant brott.

intrång i förvar, olovlig avlyssning som inte förövats på allmän plats eller förberedelse till sådant brott får åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Detsamma gäller olaga tvång genom hot att åtala eller ange annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande samt försök eller förberedelse till sådant brott.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2022.

2 Ärendet

Bestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång straffbelägger vissa intrång i bostäder, byggnader och andra platser. Varken tillämpningsområdena eller straffskalorna för brotten har ändrats sedan brottsbalken infördes. Förändringar har sedan dess skett i samhället och i annan lagstiftning som kan påverka synen på dessa brott. Såväl hemfridsbrott som olaga intrång begås inom ramen för den brottsliga djurrättsaktivismen och i det sammanhanget har frågor väckts bl.a. om straffskyddets omfattning. Riksdagen har för regeringen tillkännagett det som utskottet anför om brottskoder och brott begångna av s.k. djurrättsaktivister. I den del av tillkännagivandet som avser djurrättsaktivister anför utskottet att det behövs lagstiftning för att skydda t.ex. djurhållare, livsmedelsproducenter och deras familjer mot trakasserier, bl.a. genom att de som begår den typen av brott får ett kännbart straff (bet. 2019/20:JuU25 punkt 37, rskr. 2019/20:256). Vad gäller framförallt hemfridsbrott behöver sådana gärningar även ses i ljuset av regeringens arbete mot våld i nära relationer och för ett ökat skydd mot trakasserier. Brottsligheten förekommer i samband med mäns våld mot kvinnor och har betydelse för människors skydd av hem och integritet. Flera förändringar har under senare år genomförts för att höja straffnivån för annan brottslighet, vilket vid en jämförelse väcker frågan om straffskalorna för hemfridsbrott och olaga intrång fortfarande är adekvata. Mot den bakgrunden finns det skäl att överväga en förtydligad och skärpt syn på hemfridsbrott och olaga intrång. Justitiedepartementet har därför i denna promemoria utarbetat sådana förslag.

3 Bakgrund

3.1 Den nuvarande regleringen av hemfridsbrott och olaga intrång

3.1.1 Det straffbara området

Hemfridsbrott

Hemfridsbrott regleras i 4 kap. 6 § första stycket brottsbalken. Av lagtexten följer att den straffbara gärningen består i att olovligen intränga eller kvarstanna där annan har sin bostad, vare sig det är rum, hus, gård eller fartyg.

Hemfridsskyddet gäller alltså bostäder. Med bostad avses inte bara lokal eller annan plats där en person bor under en längre tid. Även en tillfällig bostad, t.ex. ett hotellrum, en hytt på en båt eller ett tält kan vara en persons bostad. Det krävs inte att någon bor i lokalen just vid den tidpunkt då det olovliga inträngandet eller kvarstannandet äger rum. Däremot krävs att lokalen, trots att den står tom, inte är övergiven utan fortfarande kan sägas vara någons bostad. Straffskyddet som bestämmelsen ger avser förutom

den egentliga bostaden också t.ex. gård eller trädgård som hör till bostaden. Det är inte nödvändigt att gården eller trädgården är inhägnad om det på annat sätt framgår att området hör till bostaden. Uthus och andra ekonomibyggnader som finns inom gården eller trädgården liksom gårdsplanen närmast omkring byggnaderna omfattas också av straffskyddet, men däremot inte sådana byggnader som är mera avsidet belägna. Hemfridskyddet gäller i princip oberoende av äganderättsförhållandena. (Se NJA 1962 II s. 130–131 och bl.a. Jareborg m.fl., 2015, Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, s. 70–71.).

För straffansvar krävs att gärningsmannen olovligen intränger eller kvarstannar i bostaden. Att tränga in innebär att ta sig in i t.ex. ett hus eller rum eller att ta sig in på t.ex. en gård eller upp på ett fartyg genom att övervinna något hinder av fysisk eller psykisk art. Även den som t.ex. klättrar över ett staket in på en gård eller går in på gården och därvid trotsar ett uttalat förbud intränger olovligen i bestämmelsens mening. Att kvarstanna är att underlåta att avlägsna sig när man uppmanas till det, att gömma sig så att en sådan uppmaning inte kan framföras eller att annars stanna kvar utan tillåtelse. Att någon olovligen smyger in eller gömmer sig i en annan persons bostad omfattas alltså av straffbestämmelsen. Att gå in i ett hus eller rum som är tomt kan utgöra ett intrång, även om sedvana kan göra handlingen lovlig eller samtycke kan inläsas i att den som kan ge ett giltigt samtycke förhåller sig passiv. Om t.ex. äkta makar har en gemensam bostad kan den ena av personerna inte begå hemfridsbrott genom att mot den andra personens vilja tränga in eller stanna kvar i bostaden. Däremot kan straffansvar för hemfridsbrott komma i fråga om någon utomstående person med den ena partens samtycke, men mot den andra partens vilja tränger in eller stannar kvar i en bostad som disponeras av de två parterna gemensamt. (Se bl.a. Bäcklund m.fl., Brottsbalken m.m., den 7 juli 2020 JUNO, kommentaren till 4 kap. 6 § och Jareborg m.fl., 2015, Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, s. 70–71.).

Olaga intrång

Olaga intrång regleras i 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken och den brottsliga gärningen motsvarar den brottsliga gärningen avseende hemfridsbrott men det skyddade området är ett annat.

Straffbestämmelsen om olaga intrång, som ska tillämpas endast då hemfridsbrott inte föreligger, gäller enligt lagtexten när någon intränger eller kvarstannar obehörigen i kontor, fabrik, annan byggnad eller fartyg, på upplagsplats eller på annat dylikt ställe.

Regleringen tillkom efter förslag av Lagrådet som framhöll att det var önskvärt att skapa ett mera konsekvent utformat skydd för utrymmen där människor arbetar eller annars brukar vistas. Lagrådet ansåg också att det finns ett praktiskt samband med bestämmelserna om nödvärn, även om det inte är nödvändigt att kräva full korrespondens – våld måste få brukas för att föra ut en person som tränger sig in också i andra fall än när det gäller någons bostad. Som exempel på lokaler som bör komma i fråga nämnde Lagrådet enskilda arbetsrum, andra arbetsplatser, föreningslokaler och skolsalar samt trappuppgångar och andra gemensamma utrymmen i hyresfastigheter. Också myndigheternas tjänsterum kan räknas hit. Att nattetid olovligen tränga in i en offentlig, stängd byggnad bör också kunna

bestraffas, oavsett om byggnaden på dagen står öppen för allmänheten. Med uttrycket annat dylikt ställe avses inte bostad, utan till exempel en inhägnad byggnadsplats, eller en annan liknande plats som har inrättats för ett bestämt ändamål i sådana fall då det är angeläget att kunna freda platsen mot obehöriga (se NJA II 1962 s. 130–133).

Straffbestämmelsen om olaga intrång har tolkats på så sätt att den är avsedd att utgöra ett skydd för lokaler och vissa andra utrymmen som inte är tillgängliga för allmänheten. Med hänsyn härtill har en affärslokal, dit allmänheten har fritt tillträde när det är öppet, inte ansetts vara en sådan lokal som avses i 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken (se NJA 1995 s. 84). Inte heller att ta sig in på en behandlingsinstitutions icke-inhägnade område för att genom ett fönster tala med en intagen person har bedömts medföra ansvar för olaga intrång. Allmänheten ansågs ha fritt tillträde ända fram till byggnaderna och området som sådant (vilket inte heller var försett med skyltar som angav att det inte var tillåtet att vistas där) bedömdes falla utanför lagens begrepp annat dylikt ställe (se RH 1995:29).

Genom uttrycket *obehörigen* (jfr olovligen beträffande hemfridsbrottet), utesluts förfaranden, som kan anses överensstämja med bl.a. lag, rätt eller sedvana, från det straffbara området. Bestämmelsen får också anses ge utrymme för en viss intresseavvägning i det enskilda fallet. För att inte straffansvaret ska bli alltför vidsträckt bör bestämmelsens tillämpningsområde avgränsas så att handlingar som kan antas mer allmänt uppfattas som icke i egentlig mening klandervärda faller utanför (se första lagutskottets uttalande LU 1962:42 s. 30, rättsfallen NJA 1987 s. 148 och NJA 1995 s. 84 samt Jareborg m.fl. 2015, s. 71–72).

3.1.2 Straffskalor och gradindelning

Straffet för både hemfridsbrott och olaga intrång av normalgraden är böter (4 kap. 6 § första och andra stycket brottsbalken). Om brottet är grovt är straffet fängelse i högst två år (4 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken).

Några omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt (kvalifikationsgrunder) omnämns varken i lagtexten eller i förarbetena. I rättspraxis har hemfridsbrott genom inbrott ansetts leda till att brottet typiskt sett ska bedömas som grovt (se NJA 1990 s. 315). Detsamma har ansetts gälla beträffande olaga intrång som sker på arbetsplatser och som omfattar ofredanden i form av allvarliga kränkningar av de anställdas integritet (se NJA 2009 s. 636). I det avgörandet uttalade Högsta domstolen även att, liksom när det gäller hemfridsbrott, åtskilliga omständigheter kan vägas in vid bedömningen av om ett olaga intrång ska bedömas som grovt och att det är svårt att generellt ange när ett sådant brott är grovt. Bland de omständigheter som ansågs behöva beaktas är avsikten med intrånget, om det skett systematiskt och planerat, i vilken omfattning hjälpmedel kommit till användning, om intrånget varit omfattande och i tiden utdraget, om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet samt om gärningsmannen utövat våld eller orsakat skadegörelse.

3.1.3 Försök, förberedelse och stämpling samt åtalsbegränsning

Försök, förberedelse och stämpling till hemfridsbrott eller olaga intrång är inte straffbart. Detsamma gäller för de grova svårhetsgraderna av brotten. Hemfridsbrott och olaga intrång faller under allmänt åtal. Åtal får dock väckas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Vid bedömningen av om åtal är påkallat ur allmän synpunkt ska brottets art och straffets syfte, omständigheterna vid gärningstillfället samt sociala hänsyn, exempelvis till målsäganden, beaktas (se NJA II 1962 s. 88). För grovt brott gäller inte någon åtalsbegränsning.

3.2 Påföljdsstatistik och praxis

Hemfridsbrott och olaga intrång är relativt vanligt förekommande brott. Av statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) framgår det att den anmälda brottsligheten har ökat något över tid. Från att ha legat på cirka 8 200 anmälningar under 2010 var antalet anmälningar cirka 9 700 under 2019.

År 2019 uppgick antalet lagföringsbeslut beträffande normalgraden av hemfridsbrott och olaga intrång till 187. Domar eller strafföreläggande meddelades i 117 fall. I de fall påföljden blev dagsböter bestämdes antalet till färre än 35 i 38 fall, till mellan 35 och 44 i 5 fall, till mellan 45 och 64 i 8 fall, till mellan 65 och 99 i 3 fall och till mellan 100 och 200 i 2 fall. Av penningböterna avsåg 2 fall mer än 750 kr (men högst 1 000 kr) och 55 fall mer än 1 000 kr (men högst 5 000 kr).

Samma år förekom sammanlagt 47 lagföringsbeslut för grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång. Samtliga var avgöranden från domstol. Påföljden bestämdes i 16 fall till fängelse, i 2 fall till rättspsykiatrisk vård, i 14 fall till skyddstillsyn (varav 1 fall med s.k. kontraktsvård och 6 fall med samhällstjänst), i 15 fall till villkorlig dom (varav 4 fall med samhällstjänst). För de som dömdes till fängelse bestämdes strafftiden till en månad i 1 fall, till mer än en månad (men högst två månader) i 2 fall, till mer än två månader (men högst tre månader) i 1 fall, till mer än tre månader (men högst fyra månader) i 2 fall, till sex månader i 6 fall, till ett år i 1 fall och till mer än ett år (men högst två år) i 1 fall. Den genomsnittliga strafflängden var sex månader.

När det gäller påföljdspraxis i övrigt kan nämnas att 30 dagsböter anges som påföljd för brott av normalgraden i fall av hemfridsbrott genom olovligt kvarstannande eller när en hyresvärd inträngt i bostaden och 1 500 kr i penningböter för olaga intrång (se Åklagarmyndighetens RättsPM 2012:7). Vid något allvarligare fall av hemfridsbrott och olaga intrång av normalgraden kan det finnas skäl för ett högre antal dagsböter. Inom brottens tillämpningsområde ryms dock ett så stort antal olika förfaranden att det är svårt att tala om någon normalpåföljd (Borgeke m.fl. 2018, Studier rörande påföljdspraxis m.m., s. 528). När det gäller grovt brott finns få avgöranden från Högsta domstolen som är vägledande i påföljdsfrågan. I rättsfallet NJA 1990 s. 315 (se avsnitt 3.1.2.), som även avsåg brotten egenmäktigt förfarande och skadegörelse (vilka dock ansågs

konsumerade av hemfridsbrottet) bestämdes påföljden för hemfridsbrott som var grovt till villkorlig dom och böter, till synes med beaktande av att den tilltalade av misstag tagit sig in i fel lägenhet på grund av berusning. Brottslighetens art ansågs inte utgöra hinder mot att välja annan påföljd än fängelse (samma bedömning beträffande brottets art gjordes i rättsfallet RH 2009:33 avseende hemfridsbrott som var grovt, påföljden bestämdes dock till fängelse på grund av återfall). I litteraturen har anförts att olaga intrång som är grovt normalt inte bör föranleda fängelse som påföljd (se Borgeke m.fl., 2018, s. 532, jfr dock rättsfallet RH 2005:48 där påföljden blev en månads fängelse sedan det bedömts saknas förutsättningar för att bestämma påföljden till villkorlig dom).

3.3 Lagstiftningen i andra nordiska länder

I Finland är det straffbart att ta sig över någon annans gårdsplan eller att bebygga, gräva eller på liknande sätt utnyttja mark som är i någon annans besittning. Det är också straffbart att bemäktiga sig hela eller en del av mark eller byggnad som är i någon annans besittning. Den som agerar i strid med detta döms för besittningsintrång till böter eller fängelse i högst tre månader.

Även i Norge är det straffbart att obehörigen tränga sig in eller stanna kvar i annans bostad eller annan plats som denne inte har fri tillgång till. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Det är vidare straffbart med böter att obehörigen uppehålla sig på annans mark trots uppmaning om att lämna platsen.

I Danmark finns en generell straffbestämmelse om olaga intrång. Den träffar bl.a. den som utan rätt bereder sig tillträde till ett främmande hus eller en annan icke fritt tillgänglig plats. Även den som efter uppmaning inte lämnar en sådan plats omfattas. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Straffet är fängelse i högst sex år om det t.ex. föreligger särskilt försvarande omständigheter. En sådan omständighet är när brottet har orsakat eller inneburit en särskild risk för betydande skada.

I Island är det straffbart med böter eller fängelse i högst sex månader om någon utan tillstånd tar sig in till någon annans hus eller fartyg eller annan plats som denne inte har rätt att vara. Även den som efter uppmaning inte lämnar en sådan plats omfattas. Straffet är fängelse i högst ett år om gärningsmannen vid gärningstillfället t.ex. var beväpnad, våldsam eller om gärningen begicks av flera personer tillsammans.

3.4 Allmänt om straffskalor, straffvärde, gradindelning och kvalifikationsgrunder

3.4.1 Straffskalor och straffvärde

Straffvärdebegreppets centrala roll i påföljdsbestämningen följer av 29 kap. 1 § brottsbalken. Enligt paragrafens första stycke ska straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade

brottslighetens straffvärde. Av andra stycket följer att det vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Paragrafen ger alltså uttryck för att straffvärdet utgör utgångspunkten för påföljdsbestämningen, att lika svåra brott ska leda till lika stränga straff och att svårare brott ska straffas strängare än lindrigare brott.

Det görs skillnad mellan det abstrakta och konkreta straffvärdet. Med det abstrakta straffvärdet avses en hel brottstyps straffvärde uttryckt genom brottets straffskala. Strafflatituden i en straffskala uttrycks i böter och/eller fängelse. Det abstrakta straffvärdet är ett mått på hur allvarligt lagstiftaren ser på den aktuella brottstypen i förhållande till andra brott. Inom straffskalan ska i princip alla tänkbara gärningstyper som faller inom det aktuella tillämpningsområdet kunna inordnas, och straffskalan måste därmed ha en viss spännvidd, från ett lägsta straff till ett högsta. Det kan inte sällan finnas skäl att se allvarligare på brott som orsakar skada på ett skyddat intresse än på brott som inte förutsätter en sådan skada. Med det konkreta straffvärdet avses det straffvärde som fastställs för en enskild gärning. Vid den bedömningen ska bl.a. de principer om straffvärdebedömning som framgår av 29 kap. 1–3 §§ brottsbalken beaktas.

De straffskalor som anges i brottsbalken och annan lagstiftning är framförallt resultatet av kriminalpolitiska överväganden. De slås fast efter de förhållanden och värderingar som råder vid tiden för deras tillkomst och efter en jämförelse med övriga straffstadganden. Synen på hur allvarlig en brottstyp är kan komma att förändras över tid, t.ex. till följd av samhällsutvecklingen.

3.4.2 Gradindelning och kvalifikationsgrunder

Vid gradindelade brott är varje grad av brottet en egen brottstyp. Gradindelningen måste i princip ske före straffvärdebedömningen, dvs. frågan om ett visst brott t.ex. är grovt eller inte ska i princip prövas innan domstolen gör en konkret straffvärdebedömning. Vid de allra flesta gradindelade brott överlappar straffskalorna varandra. För ett brott av normalgraden kan det t.ex. föreskrivas fängelse i högst två år medan brottets grova variant bestraffas med fängelse i lägst sex månader och högst sex år. En anledning till denna ordning är att inte alla faktorer som påverkar straffvärdet, eller i övrigt straffets längd, påverkar gradindelningen. Exempel på sådana faktorer som i allmänhet inte är av betydelse för gradindelningen är att den tilltalade avsett att brottet skulle få allvarligare följder än det faktiskt fått eller att det är fråga om ett sådant återfall i brott som motiverar en straffskärpning. En viss överlappning av straffskalorna är alltså i regel motiverad. Att det finns en viss överlappning mellan straffskalorna har även betydelse för straffmätningen vid flerfaldig brottslighet.

Vid gradindelade brott är det vanligt att det anges vilka omständigheter, kvalifikationsgrunder, som särskilt ska beaktas vid bedömningen av till

vilken grad ett brott ska hänföras. Det är emellertid inte nödvändigt att kvalificera brottet som grovt när någon av de angivna omständigheterna föreligger och heller inte uteslutet att bedöma brottet som grovt i fall där ingen av de angivna omständigheterna är för handen. En samlad bedömning ska alltid göras. För att ett brott ska bedömas som grovt krävs emellertid i princip att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvårande i motsvarande grad som normalt gäller i de fall som anges i lagens exemplifiering (se t.ex. NJA 2018 s. 634, NJA 2018 s. 767 och NJA 2019 s. 747).

4 Skyddet mot hemfridsbrott och olaga intrång behöver moderniseras och stärkas

4.1 Behovet av förändring

Bedömning: Det finns behov av att modernisera och stärka det straffrättsliga skyddet mot hemfridsbrott och olaga intrång.

Skälen för bedömningen

Synen på integritetskränkande brottslighet har skärpts

Lagstiftaren har under senare tid intagit en skärpt syn på integritetskränkande brottslighet mot enskilda. Exempelvis infördes i januari 2018 brottet olaga integritetsintrång som straffbelägger intrång i någons annans privatliv genom spridning av vissa slag av bilder eller andra uppgifter, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör (se prop. 2016/17:222 Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten). Därtill infördes den 1 mars 2021 en ny straffbestämmelse i brottsbalken om inbrottsstöld. Brottet innebär att den kränkning av personliga integriteten som det innebär att bli bestulen i sin bostad eller ett annat liknande boende beaktas i större utsträckning tidigare. (se prop. 2020/21:52 Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrotslighet). Av relevans i sammanhanget är också att det sedan juli 2018 i vissa fall är möjligt att förena utvidgade kontaktförbud med elektronisk övervakning (se 2 § [1988:688] lagen om kontaktförbud). Regeringen framhöll i sin motivering till lagändringen att mäns våld mot kvinnor är oacceptabelt. Det orsakar stort lidande och leder till att många utsatta kvinnor lever med ständig rädsla. Syftet med elektronisk övervakning av kontaktförbud är att kunna erbjuda ökad trygghet för den som utsätts för våld eller hot om våld. (Se prop. 2017/18:81 Elektronisk övervakning av kontaktförbud s. 11–13).

Vidare framstår straffskalorna för hemfridsbrott och olaga intrång som lindriga i förhållande till annan brottslighet av jämförbart slag (se avsnitt 5.3). Till detta kommer att bestämmelserna, som inte har ändrats sedan brottsbalken infördes 1965, är ålderdomligt formulerade.

Det är oklart om tillämpningsområdet för olaga intrång även omfattar gårdsplaner

På senare tid har det inom den pågående samhällsdebatten om den brottsaktiva djurrättsaktivismen av framförallt Lantbrukarnas riksförbund (LRF) framhållits att det kan finnas brister vad gäller tillämpningsområdet för olaga intrång. Det har bl.a. påpekats att det är oklart om tillämpningsområdet även omfattar gårdsplaner. Vidare saknas klagörande och enhetlig rättspraxis. Inte heller ger förarbetena någon tydlig vägledning. (Jfr t.ex. se NJA II 1962 s. 130–133, RH 1995:29 och avgörandet från Göta hovrätt av den 18 juni 2014 i mål nr B 1257–14.).

Polismyndigheten bedömer att antalet brottsbenägna djurrättsaktivister som är aktiva i landet är få, och att brotten som de begår ofta är relativt lindriga. Dessa individer skapar dock stor otrygghet för lantbrukare och andra, de orsakar ekonomisk skada för enskilda och för näringslivet och de utgör ett störningsmoment för enskild jakt och för licensjakt (se rapporten Polismyndighetens arbete för att motverka brottslighet kopplad till djurrättsaktivism – Redovisning av regeringsuppdrag, Ju2019/01125). Även om de brottsaktiva djurrättsaktivisterna till antalet är få hindrar alltså den omständigheten inte att de kan åsamka stor skada och oro för enskilda, i synnerhet lantbrukare. De som begår handlingar av det här slaget äventyrar dessutom det arbete för ett stärkt djurskydd som seriösa organisationer och lantbrukare utför. Samhället måste därför arbeta på bred front med dessa frågor, inte minst genom att tillse att relevant lagstiftning är ändamålsenligt utformad.

Oklart utformade straffbestämmelser gör det dessutom svårare för allmänheten att förstå vad som är straffbelagt, vilket minskar deras normbildande och brottsavhållande funktion. Rättssäkerheten kräver också att var och en kan förstå vad straffbestämmelser betyder och därmed vilka gärningar som är förbjudna. Även för att undvika utredningssvårigheter är det viktigt att bestämmelserna är tydliga och enkla att tillämpa för rättsväsendets aktörer och att oklarheter och gränsdragningsproblem mellan straffbestämmelserna undviks i så stor utsträckning som möjligt.

Reglerna om hemfridsbrott och olaga intrång behöver moderniseras och stärkas

Det kan vid en samlad bedömning ifrågasättas om nuvarande utformning av bestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång säkerställer ett tillräckligt starkt och ändamålsenligt skydd mot intrång i bostäder och andra platser. Det straffrättsliga skyddet mot hemfridsbrott och olaga intrång behöver mot denna bakgrund moderniseras och stärkas.

5 Ett förstärkt skydd mot hemfridsbrott och olaga intrång

5.1 Hemfridsbrott

Förslag: Straffbestämmelsen om hemfridsbrott moderniseras. Straffansvar för hemfridsbrott ska gälla för den som olovligen tränger in eller stannar kvar i någon annans bostad eller annat liknande boende. Straffansvaret ska även gälla för den som olovligen tränger in eller stannar kvar i en trädgård eller på en gårdsplan som tillhör bostaden eller boendet.

Skälen för förslaget

I 4 kap. 6 § första stycket brottsbalken anges att den som olovligen intränger eller kvarstannar där annan har sin bostad, vare sig det är rum, hus, gård eller fartyg, dömes för hemfridsbrott till böter. Som konstateras i föregående avsnitt finns behov av att modernisera denna straffbestämmelse. Rättssäkerheten kräver att var och en förstår vad straffbestämmelsen betyder och därmed vilka gärningar som är förbjudna.

Av straffbestämmelsen följer att det skyddade området vid hemfridsbrott är *bostäder, vare sig det är rum, hus, gård eller fartyg*. Som framgår av avsnitt 3.1.1 kan emellertid även en tillfällig bostad så som hotellrum, båthytt, husvagn eller tält omfattas av begreppet bostad. Uppräkningen syftar till att klargöra vad som i första hand menas med bostad och är alltså inte uttömmande. Det kan diskuteras om det av den hittillsvarande lydelsen med tillräcklig tydlighet framgår av lagtexten att även tillfälliga bostäder omfattas av det skyddade området och om uppräknningen på ett tydligt och relevant sätt sammanfattar de platser som omfattas av straffskyddet. Mot denna bakgrund och för att minimera risken för att nya boendeformer i framtiden utesluts från tillämpningsområdet, bör i stället uttrycket *annat liknande boende* användas.

Uttrycket *bostad eller annat liknande boende* förekommer i den nyligen införda straffbestämmelsen om inbrottsstöld i 8 kap. 4 a § brottsbalken (se prop. 2020/21:52). För inbrottsstöld döms den som stjälar efter intrång i bostad eller annat liknande boende. Dessa omständigheter utgjorde tidigare kvalificerande rekvisit vid bedömningen av om en stöld var grov och innebörden av rekvisiten har inte ändrats (se samma prop. s. 113). Inte enbart permanentbostäder avses utan också t.ex. fritidsbostäder med sådant utförande och sådan standard att de kan betraktas som hem. Även andra boenden som har karaktär av hem eller som präglas av avskildhet och där ett intrång utgör en kränkning av vad som bör vara den boendes fredade sfär omfattas. Som exempel nämns hotellrum eller hytter på ett fartyg. (Se prop. 2016/17:131 67 och 91.). Till detta kommer att skyddsintresset för hemfridsbrott är att värna den boendes fredade sfär och personliga integritet. (Jfr bestämmelsen om inbrott i 20 kap. 5 § strafflagen från 1890 enligt vilken straff var stadgat för den som med uppsåt att stjäla bröt sig in i [...] gård, hus, rum eller fartyg [...]). Att använda uttrycket

bostad eller annat liknande boende bör därmed inte innebära att det skyddade området vid hemfridsbrott inskränks.

Som framgår av avsnitt 3.1.1 omfattar det skyddade området vid hemfridsbrott även *trädgård* och *gårdsplan* som tillhör bostaden eller boendet. För att förtydliga att så är fallet bör detta uttryckligen framgå av lagtexten. Detta bidrar till att göra straffbestämmelsen än mer tillgänglig och precis.

Vidare bör bestämmelsen även moderniseras språkligt genom att orden *intränga* och *kvarstanna* ändras till *tränger in* respektive *stannar kvar i någon annans bostad*. Slutligen bör ordet *dömes* ändras till *döms*.

5.2 Olaga intrång

Förslag: Straffbestämmelsen om olaga intrång moderniseras och det klargörs att tillämpningsområdet även omfattar gårdsplaner. Straffansvar för olaga intrång ska gälla för den som i annat fall än som avses i straffbestämmelsen om hemfridsbrott obehörigen tränger in eller stannar kvar i en byggnad, ett fartyg, på en gårdsplan eller på en annan liknande plats.

Skälen för förslaget

Språket och utformningen moderniseras

Den nuvarande regleringen om olaga intrång i 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken är formulerad på följande sätt. Intränger eller kvarstannar någon eljest obehörigen i kontor, fabrik, annan byggnad eller fartyg, på upplagsplats eller på annat dylikt ställe, dömes för olaga intrång till böter. Andra stycket är precis som första stycket ålderdomligt både till språk och utformning och behöver moderniseras av samma skäl som redogörs för i avsnitt 5.1.

Utformningen av vilka platser som ska omfattas av det skyddade området vid olaga intrång, nämligen *kontor, fabrik, annan byggnad* eller *fartyg, upplagsplats* eller *annat dylikt ställe*, har inte ändrats sedan bestämmelsens tillkomst 1965 (se närmare om det skyddade området i avsnitt 3.1.1). Uppräkningen är liksom den i bestämmelsen om hemfridsbrott omodern. Den är inte heller uttömmande och har skapat oklarhet om vad som omfattas av det skyddade området. Det finns därför även här skäl att ersätta uppräkningslistan med ett färre antal begrepp som fångar upp de platser som i dag omfattas av det skyddade området och som samtidigt minimerar risken för att nya platser i framtiden utesluts från tillämpningsområdet. Till att börja med bör därför kontor, fabrik, annan byggnad eller fartyg ersättas med *en byggnad* eller *ett fartyg*. Det torde inte råda någon tvekan om att begreppet byggnad även innefattar kontor och fabrikslokaler.

Liksom första stycket bör andra stycket inledas med orden *den som*. Vidare bör uttrycken *intränger* och *kvarstannar* även i detta stycke ändras till *tränger in* respektive *stannar kvar*. Uttrycket *någon eljest* syftar till att markera att regleringen om olaga intrång inte ska tillämpas om första

stycket om hemfridsbrott är tillämpligt. Detta bör fortsatt komma till uttryck genom att någon eljest stryks och *i annat fall än som avses i första stycket* läggs till direkt efter den som. Vidare bör ordet *dömes* ändras till *döms*. Uttrycket upplagsplats stryks och får anses omfattas av uttrycket *på annan liknande plats*, som förs in i stället för *annat dylikt ställe*.

Det klargörs att tillämpningsområdet även omfattar gårdsplaner

Det är oklart om dagens reglering av det skyddade området vid olaga intrång omfattar *gårdsplaner* som omgärdar t.ex. lantbrukares ekonomibygnader eller produktionsanläggningar och inte kan sägas tillhöra något bostadshus. Detta i synnerhet om gårdsplanen inte har inrättats för ett visst ändamål, inte är inhägnad med staket eller försedd med skyltar som anger att det inte är tillåtet att vistas på området. Någon tydlig vägledning i detta avseende saknas i såväl förarbeten som rättspraxis (se avsnitt 3.1.1).

Enligt LRF medför denna oklarhet i lagstiftningen att lantbrukare känner rädsla och oro för sin egen och sin verksamhets säkerhet, inte minst när personer uppehåller sig på gårdsplanen tillhörande lantbruket och genomför manifestationer som direkt eller indirekt fördömer lantbrukaren och dennes verksamhet som oetisk och skadlig och inte sällan som brottslig. Det förekommer också att djurrättsaktivister står på gårdsplanen och enbart stirrar rakt ut, vilket orsakar starkt obehag hos lantbrukarna. Även om det kan vara ett fåtal individer som står för den typen av agerande kan de ändå orsaka stor skada för inte bara de enskilda lantbrukarna, utan i förlängningen även näringen i stort. Det är naturligtvis oacceptabelt. Lantbrukare och andra ska känna trygghet och kunna bedriva sin verksamhet på ett säkert sätt.

Som framgår i avsnitt 4.1 har lagstiftaren dessutom under senare år, i takt med samhällsutvecklingen, intagit en strängare syn i fråga om kränkningar av enskildas personliga integritet, frihet och frid. Bland annat har straffbestämmelserna om olaga hot i 4 kap. 5 § brottsbalken och ofredande i 4 kap. 7 § brottsbalken moderniserats och utvidgats till att även gälla hot mot den personliga integriteten respektive gärningar som är ägnade att kränka någons frid på ett kännbart sätt (se prop. 2016/17:222). Möjligheten att leva ett tryggt liv utan att utsättas för brott ska inte vara beroende av vem man är. Det straffrättsliga skyddet bör därför vara utformat så att det effektivt kan motverka hot och kränkningar oavsett vem de riktar sig mot. (Se a.a. prop. s. 21–22.).

Mot den bakgrunden bör straffbestämmelsen om olaga intrång utformas på så sätt att det inte råder någon tvekan om att gårdsplaner omfattas av det skyddade området vid olaga intrång.

Staket och skyltning runt gårdsplaner saknas oftast av kostnadsskäl med hänsyn till de stora ytor som det kan röra sig om. Grindar är oftast inte heller lämpliga med hänsyn till att stora lantbruksmaskiner behöver kunna köras in på gårdsplanen. Gårdsplanen utgörs i regel av den anlagda ytan utanför en byggnad, bestående av hårt underlag. Även utan inhägnad eller dylikt torde det därför var möjligt att konstatera att det inte är fråga om allmän plats och att t.ex. demonstrationsfrihet inte råder. Det torde inte heller medföra svårigheter att urskilja området från angränsade allmänna gator och områden (jfr Göta hovrätts dom av den 18 juni 2014 i mål nr B

1257–14 i vilken hovrätten instämde i tingsrättens bedömning att en gårdsplan mellan husen på en minkfarm inte kunde anses utgöra allmän plats och att den plats de tilltalade hade uppehållit sig på, långt in bland ekonomibyggnaderna, var att jämställa med ett inhägnat område. De åtalade dömdes därmed för olaga intrång). Detsamma gäller möjligheten att urskilja gårdsplanen från natur och skog, där allemansrätt råder. En alltför detaljerad reglering kan dessutom snarare riskera att leda till tolkningssvårigheter. Till detta kommer att rekvisitet obehörigen i andra stycket redan ger utrymme för viss intresseavvägning i det enskilda fallet. För att inte straffansvaret ska bli alltför vidsträckt kan nämligen bestämmelsens tillämpningsområde avgränsas så att handlingar som kan antas mer allmänt uppfattas som inte i egentlig mening klandervärda faller utanför (se NJA 1987 s. 148). Med hänsyn till detta torde det varken vara lämpligt eller nödvändigt att i straffbestämmelsen uppställa krav på att gårdsplanen ska vara försedd med t.ex. staket eller skyltning.

Sammanfattningsvis bör det alltså klargöras i straffbestämmelsen att det skyddade området vid olaga intrång även omfattar gårdsplaner.

5.3 Straffen skärps och nya brottsbeteckningar och kvalifikationsgrunder införs

Förslag: Maximistraffet för hemfridsbrott och olaga intrång av normalgraden höjs från böter till fängelse i högst ett år. För de grova svårhetsgraderna av brotten ändras straffskalan från fängelse i högst två år till fängelse i lägst sex månader och högst tre år.

Hemfridsbrott och olaga intrång som är grova betecknas *grovt hemfridsbrott* respektive *grovt olaga intrång*.

Vid bedömningen av om ett hemfridsbrott eller ett olaga intrång är grovt ska särskilt beaktas om gärningen

1. har skett genom inbrott,
2. har innefattat våld, hot om brottslig gärning, ofredande eller skada på egendom, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Vidare ändras bestämmelsen om åtalsbegränsning i 4 kap. 11 § brottsbalken på så sätt att orden *inte är grovt* efter hemfridsbrott och olaga intrång stryks.

Skälen för förslaget

En skärpt syn på hemfridsbrott och olaga intrång är nödvändig

Som konstateras i avsnitt 3.1.2 är den grundläggande utgångspunkten vid utformningen av straffskalor brottets allvar. Straffskalorna bör vara utformade vitt så att de möjliggör en differentierad straffmätning och ger utrymme att döma ut en proportionerlig påföljd. Grundläggande för påföljdssystemets och straffskalornas utformning är också principerna om proportionalitet och ekvivalens. Principerna innebär att svårare brott ska bestraffas strängare än lindrigare brott och att lika svåra brott ska bestraffas lika strängt. De straffskalor som anges i lagstiftningen är

resultatet av kriminalpolitiska överväganden. Om synen på en brottstyps allvar har förändrats mera varaktigt kan det utgöra skäl för att ändra straffskalan. Det är därför viktigt att straffskalan ger uttryck för en aktuell syn på hur klandervärt brottet ska anses vara. Den föreskrivna straffskalan avgör även vilka tvångsmedel som får tillgripas.

Straffskalan för hemfridsbrott har inte ändrats sedan brottsbalken infördes 1965. Förändringar har sedan dess skett i samhället och i annan lagstiftning i fråga om synen på gärningar som innebär kränkningar av den personliga integriteten (se avsnitt 5.2). Bara de senaste åren har t.ex. minimistraffet för grovt olaga hot (4 kap. 5 § brottsbalken) skärpts från sex till nio månader. Därtill har straffbestämmelsen om olaga hot av normalgraden ändrats på så sätt att det straffbara området har utvidgats till att omfatta hot med fler typer av brottsliga gärningar. Vidare har det nya gradindelade brottet olaga integritetsintrång införts i brottsbalken (4 kap. 6 c och 6 d §§ brottsbalken), vars straffskala sträcker sig från böter till fängelse i högst fyra år. Till detta kommer lagstiftarens skärpta syn på intrång i bostad som kommit till uttryck genom det nyligen införda brottet inbrottsstöld (8 kap. 4 a § brottsbalken), med en straffskala som sträcker sig från fängelse i lägst ett till högst sex år.

Inte heller straffskalan för olaga intrång har ändrats sedan dess tillkomst 1965. Liksom hemfridsbrott omfattar olaga intrång inte sällan andra brott mot den personliga integriteten som t.ex. ofredande (4 kap. 7 § brottsbalken) eller brott som kan ha integritetskränkande inslag, som t.ex. egenmäktigt förfarande (8 kap. 8 § brottsbalken) och skadegörelse (12 kap. 1 § brottsbalken). Trots detta skiljer sig brotten åt i fråga om straffskalor.

För att åstadkomma en skärpt syn på såväl hemfridsbrott som olaga intrång som ligger i linje med synen på annan likartad brottslighet bör en höjning av straffminimum och -maximum för det grova brottet och införande av fängelse i straffskalan för brott av normalgraden övervägas. En sådan ordning skulle dessutom vara mer i linje med lagstiftningen i övriga nordiska länder (se avsnitt 3.3).

Minimi- och maximistraffet för grovt brott bör höjas och fängelse bör införas i straffskalan för brott av normalgraden

För normalgraden av såväl hemfridsbrott som olaga intrång är det i dag endast föreskrivet böter i straffskalan. Först om gärningen bedöms som grovt brott kan fängelse i högst två år komma i fråga. Straffbestämmelserna inrymmer gärningar av olika svårhetsgrad och kan innebära allvarliga kränkningar av enskildas personliga integritet. Straffskalan kan mot den bakgrunden inte sägas vara ändamålsenligt utformad. Den möjliggör inte en nyanserad straffmätning där samtliga konkreta fall kan värderas utifrån sitt allvar. Med framförallt olaga hot (4 kap. 5 § brottsbalken), olaga integritetsintrång (4 kap. 6 c och 6 d §§ brottsbalken) och ofredande (4 kap. 7 § brottsbalken) som inspiration bör straffskalan för hemfridsbrott och olaga intrång skärpas. Det förhållandet att hemfridsbrott och olaga intrång även kan vara av varierande, inbegripet mindre allvarliga, slag motiverar att straffskalan fortsatt börjar på bötesnivå.

För att åstadkomma en generellt höjd straffnivå bör till att börja med minimistraffet för grovt brott höjas. De gärningar som är så pass allvarliga

att de ska bedömas som grova brott är så straffvärda att minimistraflet bör överstiga fängelseminimum. De minimistraflet under ett års fängelse som föreskrivs i brottsbalken är antingen allmänt fängelseminimum (14 dagar) eller fängelse i sex eller nio månader. Att höja minimistraflet till sex månader för hemfridsbrott och olaga intrång får anses återspegla det grova brottets straffvärde på en lägsta nivå och den framstår också som proportionerlig i förhållande till föreskrivna straffminimum för t.ex. grovt olaga hot i 4 kap. 5 § andra stycket brottsbalken (nio månader), grovt olaga integritetsintrång i 4 kap. 6 d § brottsbalken (sex månader) och grovt egenmäktigt förfarande i 8 kap. 8 § andra stycket brottsbalken (sex månader). Vad gäller straffmaximum för grovt brott framstår nuvarande nivå på fängelse i högst två år som förhållandevis låg, jämfört med likartad brottslighet som grovt olaga hot, grovt olaga integritetsintrång och grovt egenmäktigt förfarande (samtliga fyra år). I syfte att skapa tillräckligt utrymme för en nyanserad straffmätning även i de allvarligaste fallen av hemfridsbrott och olaga intrång bör maximistraflet för grovt brott skärpas. Fängelse i högst tre år framstår som en väl avvägd nivå.

För att ytterligare möjliggöra en mer differentierad straffmätning bör fängelse införas i straffskalan för brott av normalgraden. Fängelse i högst ett år framstår som en väl avvägd nivå (jfr t.ex. olaga hot och ofredande i 4 kap. 5 respektive 7 §§ brottsbalken).

De föreslagna ändringarna bör sammantaget leda till en strängare syn på hemfridsbrott och olaga intrång. Det gäller såväl allvarligare former av brott av normalgraden som de grova brotten. För överträdelse av normalgraden innebär detta att påföljden för något allvarligare gärningar som enligt nuvarande rättspraxis ofta föranleder dagsböter istället kan resultera i en strängare påföljd, dvs. med ett straffvärde på fängelsenivå.

Kvalifikationsgrunder för grova brott bör införas

Några anvisningar om vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om hemfridsbrott eller olaga intrång är grovt lämnas varken i lagtexten eller i förarbetena. Till det kommer att antalet vägledande avgöranden på området är få (se ovan i avsnitt 3.1.2). Dessa avgöranden har dock fått genomslag i rättstillämpningen. Vid bedömningen av om ett brott är grovt, beaktar domstolarna i relativt stor utsträckning om intrånget exempelvis skett genom inbrott eller om gärningsmannen i samband med intrånget och kvarstannandet agerat på ett hotfullt sätt (se t.ex. Svea hovrätts dom av den 24 november 2011 i mål nr B 3877–11 och Göta hovrätts dom av den 5 juni 2013 i mål nr B 933–13 samt jfr NJA 1990 s. 315 och NJA 2009 s. 636). Rättssäkerheten kräver dock att var och en med rimlig säkerhet i förväg kan bedöma vilket straffrättsligt ingripande som han eller hon riskerar. Lagstiftningen måste vara utformad på ett sådant sätt att den leder till att lika fall behandlas lika. Genom att ställa upp kvalifikationsgrunder kan också säkerställas att försvärande omständigheter får ett tydligt genomslag i rättstillämpningen. Det blir dessutom allt vanligare att kvalifikationsgrunder införas i straffbestämmelser (jfr prop. 2015/16:113 Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet s. 59 ff. och prop. 2016/17:131 s. 56). Sådana grunder bör därför även införas i bestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång.

Vilka kvalifikationsgrunder bör införas?

Vid gradindelningen av hemfridsbrott och olaga intrång har i praxis särskild vikt lagts vid avsikten med intrånget, om det skett systematiskt och planerat, i vilken omfattning hjälpmedel kommit till användning, om intrånget varit omfattande och i tiden utdraget, om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet samt om gärningsmannen utövat våld eller orsakat skadegörelse. När intrånget omfattat moment av ofredande har graden av integritetskränkning getts stor betydelse vid bedömningen. Vidare har Högsta domstolen uttalat att den som genom inbrott tränger in i annans bostadslägenhet gör sig skyldig till en sådan kränkning av hemfriden och den personliga integriteten att gärningen i regel ska bedömas som grovt brott. (Se NJA 1990 s. 315 och NJA 2009 s. 636.). Dessa omständigheter framstår fortfarande som relevanta och en reglering av kvalifikationsgrunder för grovt brott bör därför ta sin utgångspunkt i dem. Uttalanden i befintlig rättspraxis skulle på så sätt närmast kunna kodifieras och medföra att lagstiftningen blir mer informativ och förutsebar.

Inte sällan sker intrång i hem och andra platser genom inbrott. I synnerhet bostadsinbrott innebär ofta en djup kränkning av de drabbades hemfrid och personliga integritet. Med hänsyn till detta bör det vid gradindelningen särskilt beaktas om gärningen har skett genom inbrott.

Det kan också förekomma hemfridsbrott och olaga intrång med inslag av våld, hot om våld, ofredanden och skada på egendom som har framstått som så skrämmande att det orsakat rädsla och obehag hos den drabbade (jfr NJA 2009 s. 636). Även sådana omständigheter bör få ett särskilt genomslag i bedömningen av om brottet är grovt. Punkten bör delvis utformas med bestämmelsen om olaga tvång (4 kap. 4 § brottsbalken) som inspiration. Brottet bör bedömas som grovt om gärningen har innefattat våld, hot om brottslig gärning, ofredande eller skada på egendom.

Slutligen bör vid bedömningen beaktas om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. En sådan kvalifikationsgrund återfinns i t.ex. bestämmelserna om grovt olaga hot, grov stöld och grovt egenmäktigt förfarande och är på sin plats även i förhållande till hemfridsbrott och olaga intrång. Med särskilt hänsynslös art avses bl.a. att gärningen riktats mot någon som t.ex. på grund av ålder eller sjukdom befinner sig i en utsatt situation. Av särskilt farlig art kan en gärning vara om den ingått i en organiserad eller yrkesmässig verksamhet eller om gärningsmannen visat särskild förslagenhet eller använt hjälpmedel. Som ett annat exempel kan nämnas då någon i syfte att förhindra pågående arbete saboterar verksamheten på sådant avgörande sätt att verksamheten inte kan bedrivas.

Att en viss överlappning kommer kunna uppstå punkterna emellan är naturligt och utgör inte skäl mot en sådan utformning som föreslås. Uppräkningen av olika omständigheter i kvalifikationsgrunderna är inte heller uttömmande. Frågan om ett brott är grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet (se avsnitt 3.4.2 med hänvisningar).

Särskilda brottsbeteckningar införs för grovt brott och följdändringar görs i bestämmelsen om åtalsbegränsning

Särskilda brottsbeteckningar för grovt brott gör det tydligt när en gärning hör till brottets grova svårhetsgrad och vilken straffskala som därmed är tillämplig. Särskilda brottsbeteckningar är också enklare att använda än omskrivningar som exempelvis ”hemfridsbrott som är grovt” eller ”hemfridsbrott, grovt brott”. Särskilda brottsbeteckningar har också på senare år införts för flera andra straffbestämmelser i brottsbalken, däribland grovt olaga tvång (4 kap. 4 § andra stycket), grovt olaga hot (4 kap. 5 § andra stycket), grovt egenmäktigt förfarande (8 kap. 8 § andra stycket) och grov utpressning (9 kap. 4 § andra stycket). Mot denna bakgrund bör särskilda brottsbeteckningar införas även för de grova svårhetsgraderna av hemfridsbrott och olaga intrång. Brotten bör betecknas grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång.

Enligt 4 kap. 11 § brottsbalken får bl.a. *hemfridsbrott eller olaga intrång som inte är grovt* åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Till följd av att hemfridsbrott och olaga intrång som är grova ges nya brottsbeteckningar i straffbestämmelsen bör ”som inte är grovt” i denna bestämmelse strykas. De grova svårhetsgraderna av brotten kommer därmed inte heller fortsättningsvis att omfattas av någon åtalsbegränsning.

Förhållandet till annan lagstiftning

När ett handlande innefattar mer än en straffbelagd gärning uppstår frågan om domstolen ska döma för ett eller flera brott (brottskonkurrens). Allt efter omständigheterna får den lösning väljas som framstår som mest följdriktig och rimlig. Ibland bör det dömas för två eller flera olika brott. I andra fall bör ett eller flera mindre allvarliga brott konsumeras av den gärning som anses vara huvudbrottet. En princip som brukar upprätthållas är att det ena brottet konsumerar det andra om bestämmelserna har samma kriminalpolitiska grund. I sådana fall bör normalt det strängare straffbudet vara tillämpligt och det mindre allvarliga brottet konsumeras, men vägas in vid bedömningen av brottets allvar. Normalt bör därmed t.ex. det nya brottet inbrottsstöld i 8 kap. 4 a § brottsbalken konsumera hemfridsbrott. Men det är inte alltid så att det brott som kan bestraffas strängast konsumerar de övriga. Skillnaden i konkret straffvärde mellan de olika brotten kan vara så stor att ett brott är uppenbart grövre än de övriga, trots att straffskalan är strängare vid ett annat brott. (Se bl.a. NJA 2013 s. 397 p. 16 och Asp m.fl., *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., 2013, s. 490 och jfr prop. 2020/21:52 s. 113.).

I regel bör endast dömas för ett brott när konkurrens uppstår mellan hemfridsbrott och olaga intrång respektive t.ex. egenmäktigt förfarande, ofredande eller skadegörelse. Härvid blir avgörande vilken typ av kränkning som i det särskilda fallet framstår som mest framträdande. Omständigheter som utgör t.ex. egenmäktigt förfarande, ofredande eller skadegörelse kan få inverkan på bedömningen av om brottet är grovt. Om sådana omständigheter påverkar gradindelningen i skärpande riktning bör det endast dömas särskilt för hemfridsbrott eller olaga intrång och inte därtöver för t.ex. ofredande. (Se bl.a. NJA 1990 s. 315, NJA 2009 s. 636 och NJA 2013 s. 397 p. 16–17.).

5.4 Försök, förberedelse och stämpling till grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång kriminaliseras

Förslag: Försök, förberedelse och stämpling till grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång kriminaliseras.

Skälen för förslaget

Vad bör särskilt beaktas vid bedömningen av om osjälvständiga brottsformer ska kriminaliseras?

Kriminalisering av förstadier till brott i svensk rätt är tänkt att förbehållas brott av visst allvar. En utgångspunkt för bedömningen av om ett brott bör straffbeläggas på försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet är således det fullbordade brottets abstrakta straffvärde. Även skyddsintresset är av betydelse. Det bör i större utsträckning vara möjligt att kriminalisera förstadier till brott i de fall skyddsintresset t.ex. är frid och frihet än vid angrepp på förmögenhet. Därutöver bör det också i praktiken finnas fall av brottet som är så allvarliga att ett ingripande redan på förstadiet framstår som motiverat. Vid bedömningen av om förstadier till ett brott bör kriminaliseras måste dessutom hänsyn tas till det självständiga brottets konstruktion. Som regel finns starkare skäl för en kriminalisering om det självständiga brottet är konstruerat som ett skadebrott än som ett farebrott. Liksom vid annan kriminalisering måste det i fråga om förstadier till brott finnas skäl att anta att kriminaliseringen har någon effekt. Det innebär att det måste undersökas om det för den aktuella brottstypen finns något reellt tillämpningsområde för den tänkta osjälvständiga brottsformen. Det måste också krävas att införandet av ett straffansvar skulle få praktisk betydelse och att det blir möjligt att i praktiken upprätthålla kriminaliseringen. (Se bl.a. prop. 2015/16:113 Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet s. 39–40 och SOU 2014:63 s. 91–96 och 98–100.).

Utrymmet för att straffbelägga försök till brott är något större än beträffande förberedelse och stämpling eftersom de senare brottsformerna avser gärningar som i regel befinner sig på ett längre avstånd från fullbordat brott. När det gäller förberedelse och stämpling till brott är dessa även tänkta att förbehållas sådana gärningar som med hänsyn till risken för att brott begås är samhällsfarliga till sin typ. Detta förhållningssätt har lett till att försök till brott är kriminaliserat i betydligt större utsträckning än förberedelse och stämpling till brott. Det förekommer att förberedelse men inte stämpling är kriminaliserat. Det saknas dock skäl att göra den åtskillnaden och betrakta stämpling som en mindre allvarlig osjälvständig brottsform än förberedelse. (Se prop. 2015/16:113 s. 40–41 och bet. 2015/16:JuU16 s. 10-11).

Försök, förberedelse och stämpling till grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång bör kriminaliseras

För att det ska vara befogat att kriminalisera förstadier till brott krävs som sagt att brottet är av visst allvar. I avsnitt 5.3 föreslås att maximistraffet för hemfridsbrott och olaga intrång av normalgraden ska skärpas till fängelse

i högst ett år. Vidare föreslås att brottsbeteckningarna grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång ska införas för brottets grova grad samt att straffskalan för dessa brott ska skärpas till fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Därtill föreslås att kvalifikationsgrunder införs i straffbestämmelsen. Som framgår av avsnitt 3.1.3 är inte förstadiet till vare sig brott av normalgraden eller grovt brott kriminaliserade i dag.

Straff på liknande nivåer som nu föreslås för grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång är föreskrivet för flera andra brott mot den enskildes personliga integritet, frihet eller frid som är kriminaliserade på försöks-, förberedelse- och stämplingsstadiet. Två exempel är grovt olaga hot och grovt olaga tvång (se 4 kap. 10 § brottsbalken). I jämförelse med andra brott får därmed grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång anses vara så allvarliga brott att en kriminalisering av såväl försök som förberedelse och stämpling till dessa framstår som befogad.

När det gäller den praktiska tillämpningen kan det exempelvis beträffande försök till grovt hemfridsbrott eller grovt olaga intrång förekomma situationer då en gärningsman försöker tränga sig in i en bostad eller företagslokal genom inbrott men att intrånget avbryts på grund av att gärningsmannen stoppas av den drabbade eller någon annan. Förberedelsegärningar kan t.ex. bestå i att två eller flera gärningsmän tillsammans noggrant planerar sitt intrång i en företagslokal genom att skaffa dyrk eller andra tekniska hjälpmedel, i syfte att försöka förhindra eller sabotera en pågående verksamhet av något slag. Även om vissa bevisvårigheter kan tänkas uppstå, finns det likväl praktiskt tänkbara, straffvärda fall som skulle kunna träffas av en kriminalisering i ett tidigare skede än i dag. Detta tillsammans med de fullbordade brotternas abstrakta straffvärde talar därmed för att försök och förberedelse till grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång bör kriminaliseras.

Beträffande stämplingsgärningar har regeringen uttalat att stämpling till brott som huvudregel inte bör betraktas som en mindre allvarlig osjälvständig brottsform än förberedelse till samma brott. Riksdagen har ställt sig bakom uttalandet. (Se prop. 2015/16:113 s. 40 och bet. 2015/16:JuU16 s. 1 och 10–11.). Detta talar för att kriminalisera stämpling till grovt hemfridsbrott respektive grovt olaga intrång när förberedelse kriminaliseras. Därtill kan t.ex. tänkas att det vid ingripanden på ett tidigt stadium kan vara svårt att styrka gärningsmannens uppsåt till moment i ett mer kvalificerat brott, exempelvis grovt olaga tvång eller det nyligen införda brottet inbrottsstöld. Om det i en sådan situation inte går att styrka stämpling till det mer kvalificerade brottet skulle gärningen i stället kunna vara att bedöma som stämpling till grovt hemfridsbrott eller grovt olaga intrång, under förutsättning att gärningen avsett intrång på plats som omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde. Sammantaget talar det anförda för att även stämpling till grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång bör kriminaliseras.

6 Olaga förföljelse

Förslag: Straffbestämmelsen om olaga förföljelse ändras så att de grova svårhetsgraderna av hemfridsbrott och olaga intrång inte ska omfattas av bestämmelsen.

Skälen för förslaget

Av 4 kap. 4 b § brottsbalken följer att den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör brott enligt de i straffbestämmelsen angivna punkterna döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för olaga förföljelse. Enligt punkt 4 kan hemfridsbrott och olaga intrång, såväl brott av normalgraden som grovt brott, omfattas. Det föreslås nu att maximistraffet för hemfridsbrott och olaga intrång av normalgraden skärps till fängelse i högst ett år. Punkt 4 i straffbestämmelsen om olaga förföljelse bör därför, i likhet med vad som gäller för flera av de brott som nu omfattas av bestämmelsen, ändras till att enbart omfatta gärningar som utgör hemfridsbrott och olaga intrång av normalgraden. För sådana gärningar som är så allvarliga att de utgör grovt hemfridsbrott eller grovt olaga intrång ger den föreslagna straffskalan, fängelse i lägst sex månader och högst tre år, ett tillräckligt utrymme att beakta brottets allvar. Grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång bör därför inte omfattas. (Jfr prop. 2010/11:45 Förbättrat skydd mot stalkning s. 69 och prop. 2016/17:222 47–48.).

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 mars 2022.

Bedömning: Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Skälen för förslaget och bedömningen

Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås att de nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 mars 2022.

När det gäller frågan om övergångsbestämmelser följer det av 2 kap. 10 § regeringsformen att svårare brottspåföljd inte får åläggas för en gärning än den som var föreskriven när brottet begicks. En bestämmelse av samma innebörd återfinns i artikel 7 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Den nu beskrivna principen har också kommit till uttryck i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken. Enligt paragrafens andra stycke ska straff bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs, om inte den lag som gäller när domen meddelas leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Denna bestämmelse anses

generellt tillämplig inom straffrätten om inte något annat har föreskrivits beträffande en viss författning. Mot denna bakgrund är några särskilda övergångsbestämmelser inte nödvändiga. Såsom i allmänhet gäller inom straffrätten kommer de nya bestämmelserna alltså att tillämpas från och med ikraftträdandetidpunkten på gärningar som begås därefter.

8 Konsekvenser av förslagen

Bedömning: Förslagen bedöms innebära ökade kostnader för Kriminalvården. Dessa ryms dock inom ramen för myndighetens befintliga anslag. Även de kostnader som kan uppkomma för rättsväsendets övriga myndigheter och för rättsliga biträden bedöms kunna rymmas inom ramen för befintliga anslag.

Skälen för bedömningen

Förslagen om skärpta straff för hemfridsbrott och olaga intrång kommer innebära att fler lagöverträdare kommer att dömas till fängelse, villkorlig dom eller skyddstillsyn i stället för böter. Därtill kommer strafftiderna för de lagöverträdare som döms till fängelse att bli längre. Vidare kommer fler att dömas till fängelse eller skyddstillsyn som en följd av att försök, förberedelse och stämpling till grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång kriminaliseras. Ökad användning av fängelse och frivårdspåföljder leder till kostnadsökningar för Kriminalvården. Med utgångspunkt i tillgänglig lagföringsstatistik och en beräknad framtida kostnad för en plats i anstalt kan de ökade kostnaderna för myndigheten uppskattas till cirka 8,9 miljoner kronor per år. Dessa bedöms dock rymmas inom ramen för myndighetens befintliga anslag.

Eventuella kostnadsökningar för polis, åklagare och domstolar bör inte bli större än att de kan rymmas inom ramen för myndigheternas befintliga anslag. Förslagen kan vidare leda till en begränsad ökning av antalet förordnanden av i första hand offentliga försvarare och därmed endast ha en marginell påverkan på anslaget Rättsliga biträden m.m. Förslagen bedöms därmed kunna hanteras inom befintlig anslagsnivå. Förslagen bedöms alltså inte innebära några ökade kostnader av betydelse för rättsväsendets andra myndigheter än Kriminalvården och inte heller för det allmänna i övrigt.

Vidare kan förslagen om ett modernare straffrättsligt skydd mot hemfridsbrott bidra till ökad trygghet för i synnerhet kvinnor. Detta kan i sin tur bidra till att uppfylla det jämställdhetspolitiska målet om mäns våld mot kvinnor.

9 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

4 kap. Om brott mot frihet och frid

4 b § Den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör

1. misshandel enligt 3 kap. 5 § eller försök till sådant brott som inte är ringa,
2. olaga tvång enligt 4 kap. 4 § första stycket,
3. olaga hot enligt 4 kap. 5 § första stycket,
4. *hemfridsbrott enligt 4 kap. 6 § första stycket eller olaga intrång enligt 4 kap. 6 § andra stycket,*
5. kränkande fotografering enligt 4 kap. 6 a §,
6. olovlig identitetsanvändning enligt 4 kap. 6 b §,
7. olaga integritetsintrång enligt 4 kap. 6 c §,
8. ofredande enligt 4 kap. 7 §,
9. uppmaning till självmord eller oaktsam uppmaning till självmord enligt 4 kap. 7 a §,
10. sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 §,
11. skadegörelse enligt 12 kap. 1 § eller försök till sådant brott,
12. ringa skadegörelse enligt 12 kap. 2 §, eller
13. överträdelse av kontaktförbud med elektronisk övervakning eller överträdelse av kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för *olaga förföljelse* till fängelse i högst fyra år.

I paragrafen straffbeläggs olaga förföljelse. Punkt 4 ändras så att endast hemfridsbrott och olaga intrång av normalgraden omfattas av straffbestämmelsen. Övervägandena finns i avsnitt 6.

6 § Den som olovligen *tränger in* eller *stannar kvar i någon annans bostad eller annat liknande boende* döms för *hemfridsbrott* till böter eller fängelse i högst ett år. För hemfridsbrott döms även den som olovligen *tränger in* eller *stannar kvar i en trädgård eller på en gårdsplan som tillhör bostaden eller boendet*.

Den som i annat fall än som avses i första stycket obehörigen tränger in eller stannar kvar i en byggnad, ett fartyg, på en gårdsplan eller på en annan liknande plats döms för olaga intrång till böter eller fängelse i högst ett år.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms för grovt hemfridsbrott eller grovt olaga intrång till fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har skett genom inbrott,
2. har innefattat våld, hot om brottslig gärning, ofredande eller skada på egendom, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Paragrafen innehåller straffbestämmelser om hemfridsbrott (första stycket) och olaga intrång (andra stycket) samt om grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång (tredje stycket). I paragrafen införs omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt (kvalifikationsgrunder). Vidare införs särskilda brottsbeteckningar för de grova svårhetsgraderna och straffet skärps för såväl brott av normalgraden som de grova brotten. Slutligen

moderniseras straffbestämmelsen språkligt och tillämpningsområdet för olaga intrång förtydligas. Övervägandena finns i avsnitt 4 och 5.

Första stycket om hemfridsbrott ändras vad gäller språk och utformning. Bland annat tas den exemplifierande uppräkningslistan av platser som kan anses utgöra bostad bort och ersätts med uttrycket bostad eller annat liknande boende. Vidare förtydligas i lagtexten att trädgård och gårdsplan som tillhör bostaden eller boendet omfattas av det skyddade området. Någon skillnad i sak i förhållande till vad som gäller i dag är inte avsedd. Maximistraflet för hemfridsbrott höjs från böter till fängelse i högst ett år.

Andra stycket om olaga intrång ändras också vad gäller språk och utformning. I detta stycke tas uppräkningslistan av kontor, fabrik och upplagsplats eller annat dylikt ställe bort och ersätts med uttrycket en byggnad, ett fartyg, en gårdsplan eller en annan liknande plats. Någon inskränkning av det skyddade området jämfört med vad som gäller i dag är inte avsedd. Med tillägget av gårdsplan i bestämmelsen klargörs att tillämpningsområdet även omfattar sådana platser. Med gårdsplan avses den anlagda ytan som omgärdas t.ex. en fabrik eller annan byggnad. Det kan exempelvis röra sig om gårdsplanen runt lantbruksbyggnader. Det krävs inte att ytan är inrättad för ett bestämt ändamål, t.ex. byggnadsplats. Inte heller behöver ytan vara inhägnad eller försedd med skyltning som klargör att det inte är tillåtet att vistas där, om det på annat sätt är möjligt att konstatera att det inte är fråga om en allmän plats. Så är oftast fallet med exempelvis gårdsplaner som tillhör lantbruk. Dessa ytor består i regel av hårt underlag och torde vara relativt enkla att urskilja från angränsande allmänna gator samt natur och skog. Även maximistraflet för olaga intrång höjs från böter till fängelse i högst ett år.

I tredje stycket regleras straffansvaret för de grova svärhetsgraderna av hemfridsbrott och olaga intrång. Stycket ändras genom att brotten ges egna brottsbeteckningar, nämligen grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång. Vidare införs en uppräkningslista av omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett fall av hemfridsbrott eller olaga intrång ska anses vara grovt (kvalifikationsgrunder).

Vid bedömningen av om ett brott är grovt ska det enligt *första punkten* särskilt beaktas om gärningen har skett genom inbrott. Med inbrott avses att någon tar sig in i någon annans låsta utrymme. Det kan t.ex. ske genom att gärningsmannen krossar ett fönster eller dyrkar upp lås med en kofot eller annat hjälpmedel.

I *andra punkten* föreskrivs att det vid bedömningen särskilt ska beaktas om gärningen har innefattat våld, hot om brottslig gärning, ofredande eller skada på egendom. Med våld avses här, i likhet med bestämmelsen om olaga tvång i 4 kap. 4 § brottsbalken, våld mot person i form av misshandel eller annan sorts våld. Våldet behöver inte ha åsamkat smärta eller vara av särskilt kvalificerad art. Varje kraftutveckling riktad mot en person, om den är tillräcklig för att övervinna ett motstånd av något slag, omfattas (Jareborg m.fl., 2015, Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, s. 55). Hot om brottslig gärning avser i första hand hot om våld mot person men någon inskränkning till några särskilda brottsliga gärningar görs inte. Med skada på egendom avses här såväl fysisk skada som skada som medför att objektet, jämfört med tidigare, inte längre är användbart. Det kan också handla om total fysisk förändring, att objektet upphör att existera. Ofredande har samma betydelse som i straffbestämmelsen i 4 kap. 7 §. Det

kan således utöver fysisk antastning och störande kontakter exempelvis handla om att allvarligt skrämma eller störa någon genom höga ljud eller pyroteknik eller att filma någon på ett påträngande sätt. Även enstaka yttranden kan i vissa fall omfattas, t.ex. att framföra grova och detaljerade kränkningar av våldsam natur.

Slutligen ska enligt *tredje punkten* särskilt beaktas om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Genom bestämmelsen betonas att även andra omständigheter som är av hänsynslös eller farlig art än de som anges i de tidigare punkterna kan vara av betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt. En gärning kan vara av särskilt hänsynslös art om den riktas mot någon som på grund av ålder, sjukdom eller handikapp befinner sig i en utsatt situation. Vilken kränkning intrånget har inneburit för den drabbade får också betydelse vid bedömningen av om gärningen har varit av särskilt hänsynslös art. Att gärningen annars har varit av särskilt farlig art kan t.ex. avse fall då någon i syfte att förhindra en pågående verksamhet, t.ex. djuruppfödning, avsiktligt saboterar produktionen genom att plocka undan eller skada ett föremål som har ett obetydligt värde men som har en nyckelfunktion för att verksamheten ska kunna bedrivas. En gärning kan vidare vara av särskilt farlig art om gärningsmannen visar särskild förslagenhet eller synnerligt brottslig företagsamhet genom att falskeligen uppge sig vara eller uppträda som tjänsteman från en myndighet eller genom att använda tekniska hjälpmedel. Har gärningen varit organiserad eller ingått i en yrkesmässig verksamhet, kan den dock anses som grov, även om inga särskilda tekniska hjälpmedel funnits. Särskilt farlig art ger också utrymme att beakta försvårande omständigheter som t.ex. är hänförliga till det sammanhang i vilket gärningen utförs, t.ex. omständigheter som innebär att gärningen ytterst kan bli systemhotande eller annars kan påverka samhällets funktionssätt. Som alltid vid bedömningen av om ett brott ska anses som grovt ska en samlad bedömning av samtliga relevanta omständigheter i det enskilda fallet göras.

Vidare ändras straffskalan för grovt hemfridsbrott och grovt olaga tvång genom att minimi- och maximistraffet för brotten höjs till fängelse i sex månader respektive tre år.

I regel bör endast dömas för ett brott när konkurrens uppstår mellan hemfridsbrott och olaga intrång respektive t.ex. egenmäktigt förfarande, ofredande eller skadegörelse. Härvid blir avgörande vilken typ av kränkning som i det särskilda fallet framstår som mest framträdande. Omständigheter som utgör t.ex. egenmäktigt förfarande, ofredande eller skadegörelse kan få inverkan på bedömningen av om brottet är grovt. Om sådana omständigheter påverkar gradindelningen i skärpande riktning bör det endast dömas särskilt för hemfridsbrott eller olaga intrång och inte därutöver för t.ex. ofredande. (Se bl.a. NJA 1990 s. 315, NJA 2009 s. 636 och NJA 2013 s. 397 p. 16–17.).

10 § För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel, grov människoexploatering eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till människoexploatering, grovt olaga tvång, äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott grovt olaga hot, *grovt hemfridsbrott eller grovt olaga intrång* och för försök eller förberedelse till

dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång.

Paragrafen reglerar straffansvar för osjälvständiga brott i 4 kap. och ändras på så sätt att försök, förberedelse och stämpling till grovt olaga hemfridsbrott och grovt olaga intrång straffbeläggs. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

11 § Hemfridsbrott, olaga intrång, kränkande fotografering eller förberedelse till sådant brott, olovlig identitetsanvändning, olaga integritetsintrång, ofredande som inte förövats på allmän plats, intrång i förvar, olovlig avlyssning som inte förövats på allmän plats eller förberedelse till sådant brott får åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Detsamma gäller olaga tvång genom hot att åtala eller ange annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande samt försök eller förberedelse till sådant brott.

I paragrafen anges vissa begränsningar i åklagarens åtalsrätt för ett antal brott i 4 kap. Mot bakgrund av att brottsbeteckningarna grovt hemfridsbrott och grovt olaga intrång införs i 6 §, ändras den inledande delen av första meningen – hemfridsbrott eller olaga intrång som inte är grovt, till ”Hemfridsbrott, olaga intrång”. Någon ändring i sak är inte avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.